

Záró szakmai beszámoló
a TPOP-7.1.1-16-H-ERFA-2020-00707 számú projekt
megvalósulásáról
- 2021 -

Kedvezményezett neve: Kertész István Alapítvány

Projekt címe: Vallási, kulturális, történeti örökség közkinccsé tételének továbbfejlesztése, tudományos ismeretterjesztő közösségi tér korszerűsítése, bővítése

(The rendering of religious, cultural and historical heritage into public property, the development of a Jewish collection and exhibition hall)

A szerződött támogatás összege: 3 593 063,- Ft

A támogatás mértéke: 100 % vissza nem térítendő

A projekt tartalmának bemutatása: Muzeális kiállítóter bővítése, korszerűsítése, többfunkciós lehetőségének létrehozása, meglévő muzeális közösségi tér négy évszakon át történő látogathatóságának megvalósítása.

A projekt tényleges befejezésének dátuma: 2021.11.30.

A projektazonosító száma: **TOP-7.1.1-16-H ERFA-2020-00707**

Szakmai beszámoló

Helyszín: Ipoly-menti Zsidó Gyűjtemény és Kiállítóterem Balassagyarmat, Hunyadi utca 24.
hrs.: 1404 átalakítási és felújítási munkálatai

A helyszín, előzmények

Hazánk egyik legrégebbi zsidó közössége, a balassagyarmati, mintegy hatszáz éves múltra tekint vissza. Különösen az 1700-as évek közepétől 1944-ig igen komoly szerepet töltött be nemcsak a város, hanem az egyetemes zsidó-, valamint a magyar nemzeti kultúrtörténetben egyaránt. Ennek számos bizonytéma dokumentáltan közismert. Közülük is kiemelkedik a nemzetközi jelentőségű műemlék ortodox temető.

Az elvégzett beavatkozások általános leírása

Jelen pályázat által nyújtott források révén a Kertész István Alapítvány, a balassagyarmati zsidó hitközség valahai egyik fő szakrális terét magába foglaló (Hunyadi utcai egykor imaház) termeiben átalakítási-felújítási munkálatokat végezhetett el. Ezeknek eredményeképpen megtörtént a korábbi (2000 óta muzeális jellegű, látogatható) kiállítási anyag bővítése, a szükséges felújítási munkák elvégzése, két többfunkciós közösségi tér kialakítása, továbbá az épület akadálymentesítése.

Akadálymentesítési munkálatok

Az épület eredetileg egyetlen, olyan, háromfokú lépcsővel ellátott bejárattal rendelkezett, amely nem volt akadály mentesíthető. Ott nem volt a rámpa megépítéséhez sem elegendő hely, sem megfelelő lejtési szög. Emiatt első lépésként a hátsó, rossz állapotú, használaton kívüli bejáró fizikai akadálymentesítését kellett megoldani. Ezen a részen, az épület mögötti használaton kívüli területen egy új akadálymentes feljáró elkészítésére lehetőség nyílt. Ez a pályázat egyik alapkövetelményeként valósult meg. Ezzel összefüggésben, a korábbi hátsó, a látogató közönség számára használhatatlan, egykori, bejáró ajtó helyén új nyílászáró kialakítására is sor került. A szélesebb, 105/210 cm névleges méretű szabvány ajtó beállítása azonban falbontással is együtt járt.

Az akadálymentes rámpa elkészítését a Juszt-Bau Kft-től vásárolt anyagok (cement, sóder, síkháló, betonvas) beépítésével Szabó László Pál egyéni vállalkozó végezte el. A Pályázó a hátsó bejárati ajtót Halaj Ferenc egyéni vállalkozótól szerezte be, annak beállítását, a szükséges bontási és gipszkartonozási munkákkal együtt Szabó László Pál egyéni vállalkozó végezte el.

Az akadálymentesítés másik részét a vizesblokk kialakítása képezte. Az egykori elavult minőségű épületrészben a mai kornak megfelelő mellékhelyiség került kialakításra, ahol a bejárat szélesebb, 105/210 cm névleges méretű új ajtót kapott. Utóbbi megvalósítása, a válaszfalon kisebb mértékű falbontás elvégzését is szükségessé tette. A munkálatokkal érintett fal- és padlófelületeket újra burkolták, a szükséges kapaszkodót felszerelték. A vizesblokk akadálymentessé tételét Kohn József vízvezeték-szerelő kisiparos, vas-műszaki kereskedő végezte. Ezt az ajtót szintén Halaj Ferenc egyéni vállalkozó készítette el.

Három teremben „kommunikációs akadálymentesítés” megvalósítására is sor került. Abban az értelemben, hogy a tájékoztató magyar szövegek feliratainak legfontosabb megfogalmazásai, a nemzetközi követelményeknek megfelelően, angol nyelvű, továbbá helyenként Braille-írással is megjelenítésre kerültek. A táblákat a Gungl Dekor Kft. és Tornyos Márton egyéni vállalkozó készítette el.

A kiállítást és a többfunkciós közösségi teret érintő munkálatok

A nagyobbik kiállítótérben (az egykori imaterem férfi részlege) egy 50” méretű LED monitor került elhelyezésre. Amellyel - tudományos ismeretterjesztő előadások keretében – a balassagyarmati zsidóság életét bemutató fényképfelvételek, dokumentumok vetíthetősége vált lehetővé. A készülék az MWORLD Magyarország Zrt-től internetes rendelés útján került beszerzésre, több ajánlat közül az Alapítvány számára legkedvezőbbet kiválasztva. A LED

monitor az imaterem frigy (tóratartó) szekrényéhez közeli üres falra lett felszerelve, egy stílusos, nagyméretű menórát szimbolizáló, egyedi készítésű faállványra.

Az addigi fűtetlen kiállítóterem, valamint a többfunkciósá alakított új közösségi tér közé egy újonnan vásárolt, 114/230 cm névleges méretű ajtó került beépítésre. Ennek következtében önálló, elektromos fűtéssel is ellátott, külön elszeparálható teremmé változott. Ebben a teremben két darab, a mellékhelyiségben egy darab NOBO Fjord elektromos fűtőtest került felszerelésre, egyenként 1500 W teljesítménnyel. Így létrejött egy télen-nyáron használható olyan tér, amely kulturális rendezvények, művelődéstörténeti előadások, interaktív vallástörténeti pedagógiai és andragógiai oktatások, idegenforgalmi tájékoztatók, de akár hitéleti alkalmak stb. megvalósítását is lehetővé teszik a továbbiakban. Ezzel a fejlesztéssel a pályázat egyik legfőbb célja valósult meg.

A fűtőtestek beszerzésére a Magyar-Norvég Kft-től, internetes rendelés útján került sor, a telepítést és beüzemelést Dropka István egyéni vállalkozó végezte el.

Ennek az új háromfunkciósá alakult közösségi térnek a kiállítási egységei:

a./ A nógrádi zsidóság emlékezete b./ A vészkorszak elnevezések alatt kerültek bemutatásra. Előbbi a nógrádi zsidóság 1944. előtti évtizedeibe nyújt bepillantást. Utóbbi a balassagyarmati munkaszolgálatosok, a gettósítás, ill. a bevagonírozást elszennvedők, továbbá az utcán barbár módon meggyilkolt helyi személyek tragikus sorsát villantja föl. Ezt követően, az új, hátsó bejárattal szemközti falfelületre került az Auschwitzba elhurcolt áldozatok emlékfala. Ezen több mint (eddig ismertté vált) 1 200 áldozat neve, ábécé sorrendben olvasható, egy 1,40*3,50 méter nagyságú tablón. A nevek tablója elé egy rácsos fémháló került kifeszítésre, amelyre a vészkorszakot fölidéző rozsdás szögesdrót lett rögzítve.

A tablót Tornyos Márton egyéni vállalkozó készítette.

A további - az egykori rombolást és pusztítást fölillantó - „fekete/fehér kiállítóterem” a holocaust szörnyűségeit idézi. A korábban használaton kívüli, funkciótlan magán lakószobából újonnan kialakított terem egykori ablaknyílása gipszkartonnal elburkolásra került. A falfelületek és a körbefutó párkány fekete festék bevonatot kapott, a padló pedig sötét-kefe színű szőnyegpadló borítással került lefedésre. A mennyezet, éles kontrasztot kiváltóan fehér.

A „fekete/fehér” szoba kialakításához az anyagokat a helyi K és K Festékmester Kft-től vásároltuk meg. A munkát Pintér László kisadózó végezte el, a padlószőnyeget a DIEGO-nál (Juszt-Bau Kft.) szereztük be.

Ehhez a területhez kapcsolódik egy korábbi ablak elfedése és egy villanyóra szekrény helyének kialakítása. Előbbi gipszkartonozási munkálatokat is igényelt. Ezen feladatokat Kohn József végezte el.

E „fekete/fehér” terembe betekintést nyújtó nyílással szemközti falra a lerombolt balassagyarmati zsinagóga nagyméretű (218*230 cm) fotója került. A fölkasírozott óriásfotó felülről kap szórt megvilágítást. A padlón, fekete-fehér posztamenseken tárgyi emlékek láthatóak (kőfaragvány-töredékek a zsinagóga épületének maradványaiból, elszakadt tfilin /imaszj/, törött sófár, tóramaradvány stb.) A két oldalsó falnak a bejárati ajtóhoz közelebbi felületeire további fotók kerültek az Auschwitzba történő elhurcolást, illetve a helyi, egyes áldozatok arcképeit komor hangulatát ellenpontozva: a körbefutó fekete színű párkány fölötti

falfelületek, továbbá a mennyezet egyaránt fehérre van festve. A párkányba rejtett, világító lámpák adnak irányított fényt, kifejezve ezzel a pusztításokon, sötét barbarizmuson is felülemelkedő bemutatva. A terem ártatlanok tiszta lelkületének üzenetét. A fehér falfelület alatti fekete installációs keretekre az „EMLÉKEZZ!” felirat került arany színű betűkkel, héberül, magyarul és angolul felírva. A fotókat, valamint a hozzájuk tartozó információs táblákat szintén Tornyos Márton egyéni vállalkozó készítette el.

Az eredeti terveknek megfelelően az egykori imaház hátsó traktusánál térelválasztó kerítés építésére került sor. Ehhez, a „Hamburg” lamellás kerítéselemeket, az OBI-tól, interneten rendeltük meg. A kerítéselemek elhelyezését, a szükséges pillérek bontását és építését Szabó László Pál egyéni vállalkozó valósította meg.

A kerítéselemek elhelyezéséhez szükséges anyagokat a Juszt-Bau Kft-től vásárolta meg az Alapítvány, a festéséhez a K és K Festékmester Kft-től kerültek az eszközök és a festékek beszerzésre.

A fejlesztés utolsó fázisában a módosított határidőre 2021. november 30-ára valamennyi kivitelezési munka befejeződött, a kiállítás látogathatóvá vált.

Azok a számlák, amelyek a 3. mérőidőszak alatt váltak aktuálissá – tervezői művezetés, szakmai megvalósításban közreműködés - és a projektmenedzser személyi jellegű juttatása kifizetésre került.

Kommunikációs, illetve tájékoztatási kötelezettség

A kötelezően előírt nyilvánosságot is biztosította a támogatott alapítvány. Az ünnepélyes átadásra, az évenként hagyományosan megrendezésre kerülő Balassagyarmat Város Holocaust Emléknapján, 2022. június 12-én került sor. Melyen megjelentek a helyi („Városi Újság”) valamint a regionális (Nógrád megyei Hírlap), továbbá az Új Élet c. magyarországi zsidó heti újság tudósítói is.

A mintegy 100 fő részvételével megtartott, Bauer József hitközségi elnök ünnepi gondolataival induló esemény első részében - többek között - megjelent a MAZSIHISZ képviselőjében Nádler Tamás, a budapesti Dohány utcai zsinagóga világi elnöke, Csach Gábor, Balassagyarmat Város Polgármestere, Balassagyarmat és környéke zsidóságának, a város Önkormányzatának, keresztény közösségeinek, civil szervezeteinek képviselői is. A „Városi Újság” már másnap - fotó mellékletekkel - mind a web, mind pedig a Facebook oldalán <https://gyarmatihirek.hu/tisztelet-a-holokauszt/> közzétette beszámolóját. A nemzetközileg - mind az öt földrészen -- olvasott Új Élet c. magyar nyelvű zsidó újságban történő megjelenést a szerkesztőség július első felében tervezi megvalósítani, melyről a Főszerkesztő-Főrabbi úr tett ígéretet.

Ugyancsak folyamatban van a www.balassagyarmat.eu honlapra történő információ fülhelyezése is.

A már megjelent és megjelenés alatt álló sajtótudósítások mellett, pl. civil szervezetek és magánszemélyek is - saját honlapjukon - népszerűsítették az Uniós, illetve Magyarország Kormánya által támogatott beruházást. Mint például a város polgármestere saját Facebook oldalán. (Lásd pl. Csach Gábor Facebook oldalát

<https://www.facebook.com/gabor.csach/posts/pfbid02FMh7iwJCBp6KLu2ZQz67FgwCyX7s91HbqjiFdEZ3FSDDKJwzXf32MfcHHDVVzdjFl>

A 2022. június 12. Holocaust Emléknapi helyi, Temető utca 6. szám alatti, országosan védett műemlék ortodox zsidó temetőben megtartott istentisztelettel és világi megemlékezéssel vette kezdetét, melyen a szertartást Radvánszki Péter budapesti rabbi végezte. Ezt követően a megemlékezők a Hunyadi utca 24. szám alatti Ipoly menti Zsidó Gyűjtemény és Kiállítóterem épületében a TPOP-7.1.1-16-H-ERFA-2020-00707 számú projekt által lehetővé vált beruházás nyilvános és ünnepélyes átadásán vettek részt. A kiállítást Csach Gábor Balassagyarmat Polgármestere, valamint Majdán Béla művelődéstörténész, a Kertész István Alapítvány szakembere adta át, illetve mutatta be a megjelentek számára. A hivatalos személyiségeken kívül jelen voltak - többek között – a Balassagyarmatról az ország más helyiségeiből érkezett el-, és leszármazottak (Nádel, Frank, Szegedin, Kohn stb. családok tagjai) mellett a határon túli, határon túli, Ipoly menti, szlovákia magyar zsidóság képviselői (pl. Ipolyságról, Sahyból), vagy például az ottani múzeum munkatársai is, stb.

A szervezett nyilvános esemény és annak sajtóban való megjelenésének megvalósulása mellett a pályázó alapítvány a honlapján www.balassagyarmatizsidóság.hu is tájékoztatást nyújtott a közvélemény számára.

A fentiekben fölvázolt beruházások, fejlesztések eredményeképpen egy olyan, több teremrészről álló (benne többfunkciós, fűthető) közösségi tér jött létre, amely egyaránt alkalmas helyi és idegenforgalmi tudományos ismeretterjesztésre, oktatásra, előadások megtartására, valamint a korszerű higiéniai körülmények biztosítására. Lehetőséget biztosít az egyre bővülő belföldi, illetve a sajátos nemzetközi vallási turizmus számára, amely révén a messze földről érkezettek megismerkedhetnek a balassagyarmati, hajdan jelentős vallási-etnikai közösség múltjával, korabeli életével. Ezen keresztül a magyar nemzeti művelődéstörténet egy különleges lokális elemével illetve az egyetemes (európai, askenázi) zsidóság története egy fontos szeletével is.

Ezen túlmenően a fejlesztés révén lehetővé vált a város egy olyan új közösségi terének létrehozása, amely vallási, kulturális, egyetemes-, nemzet- és helytörténeti értékek befogadó és kisugárzó helyszíne, bázisa.

Balassagyarmat, 2022. június 20.

Bauer József

Kertész István Alapítvány
kuratóriumának elnöke

**KERTÉSZ ISTVÁN
ALAPÍTVÁNY**
Balassagyarmat, Rákóczi út 12